

Művészetterápiás lehetőségek a fogyatékos személyek foglalkoztatásában

KBO013

Pályamunka lezárásának dátuma: 2014.06.25

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
Elméleti rész	5
A fogyatékoság meghatározása	5
A csoport fogalma	5
Foglalkoztatási terápia meghatározások.....	7
Művészetterápia.....	8
Képzőművészet terápia.....	9
Rajz- és festészetterápia	10
Zeneterápia	10
Báb és játékterápia.....	13
Pszichodramás foglalkozások.....	14
Integrált kifejezés- és táncterápia foglalkozás:.....	15
Szocioterápiás foglalkozások fogyatékkal élőknek:.....	16
A szociális munkás szerepe a művészetterápiás foglalkozásokban:	17
Kutatási rész	19
Alternatív módszerekről szóló kutatásom	19
Beavatkozási rész	23
Prekutatás és a csoportfoglalkozások leírása.....	23
Foglalkoztatás.....	26
Bibliográfia.....	41
Mellékletek	44

Bevezetés

Témaválasztásom indoklása

Nagyon érdekelt mindig, hogyan hat a művészet az emberekre. Ugyanakkor az is foglalkoztatott, hogy hogyan élnek meg a fogyatékkal élő emberek mindezt. A művészetek összekötő kapcsok az emberek között. Mindenkinek közös kommunikációs formája is, ez a közös nyelvünk. Ez az a forma, ahol az ember egyénisége, kreativitása fontos és nem a társadalmi hovatartozása. Azért választottam a művészetterápiás foglalkozásokat pont fogyatékkal élőkkel, mert előzőleg volt tapasztalatom a velük való munkában. Amikor középiskolás voltam önkénteskedtem három évet és ebben a három évben betekintést nyertem az Őrnyal programba. A program lényege: egészséges emberek találkozása a fogyatékkal élőkkel. Azután Németországban voltam egy évet önkéntes a Diakóniánál. Ott is fogyatékkal élőkkel foglalkoztam. Az ott nyert tapasztalatok után döntöttem úgy, hogy ki szeretném próbálni ezt az ágát a fogyatékkal élőkkel való munkának. Sándor Évát idézve: „A művészetek által fejleszthetők a vizuális kifejező tevékenységek” és ezt is tűztem ki célomul.

A dolgozatomban olvashatunk a romániai törvénykezés általi fogyatékkal élők meghatározásáról. Azután áttérek a csoport definíciójára. Pontosabban a kiscsoportok meghatározására. Utána pedig a foglalkoztatást határozom meg, majd a terápiás részre térek át. Először a foglalkozási terápiáról írok, azt követően pedig a művészetterápiáról és fajtáiról beszélek: képzőművészeti terápia, rajz- és festészetterápia, zeneterápia, báb- és játékkerápia, pszichodráma foglalkozás, ITK és szocioterápiás foglalkoztatás fogyatékkal élőknek. A szociális munkásnak a művészetterápiás foglalkozásokban betöltött szerepével folytatom az elméleti részt, majd áttérek a kutatási és beavatkozási részre. Az ott nyert tapasztalatokból látom, hogy az

elmélet hogyan működik a gyakorlatban. A második rész az alternatív kutatásom bemutatásáról szól. A harmadik részben a beavatkozási munkámba avatom be az olvasót. Végül a konklúzióban leírom a végkövetkeztetésemet a művészetterápiának a fogyatékos fiatalok foglalkoztatásában megtapasztalt jelentőségéről és eredményeiről. A mellékletben megtekinthetők a kérdőívek és táblázatok, amelyeket felhasználtam.

Elméleti rész

A fogyatékoság meghatározása

A fogyatékoságnak többféle meghatározása létezik. Kiindulásként az aktuálisan használt romániai törvény meghatározását mutatom be. A 2006 december/448-as törvény a következőképpen határozza meg a fogyatékoságot:

„Fogyatékos személynek számítanak azok, akik maradandó testi, mentális vagy érzékszervi rendellenességben szenvednek, minek következtében sérült a képességük a mindennapi élethez tartozó tevékenységek elvégzésére, ezért egészségük visszanyerése és beilleszkedésük érdekében támogatásra van szükségük.” Az új értelmezés szerint tehát a fogyatékoság az emberi élet része. A fogyatékos személyek behatárolása bonyolult és ebbe a kategóriába bárki bekerülhet élete bármely szakaszában akár egy betegség vagy baleset következtében is. A fogyatékoság felmérésekor figyelembe veszik a következő dimenziókat: orvosi-klinikai; pszichológiai; nevelési-fejlesztési, rehabilitációs; szociális létfeltételek, életminőség. Mindezek alapján a fogyatékkal élő személyek számára a megoldást a társadalmi befogadás jelentené. Vagyis az, hogy minden egyén még a „másak”, „különbözőek” is részt tudjon venni saját közössége életében és hozzájárulhasson annak kultúrájához, teljességgel és egyenlő mértékben. A törvény újdonsága abban is megmutatkozik, hogy határidőket és büntetéseket szab azon egyének vagy intézmények számára, akik nem veszik figyelembe a fogyatékos személyek jogait s azoknak érvényesítését.”

A csoport fogalma

„A csoportok alapját a kapcsolatok alkotják. Két vagy több személy kapcsolatáról akkor beszélünk, ha sorozatos interakció alakul ki közöttük, azaz az egyik személy cselekedetei befolyásolják a másikat.” (Albert, 2004, 23) A csoport egyéni interakciókból születik meg egy ideig, tagjai egymással

társadalmi kapcsolatban állók. Tevékenységüket közösen szervezik meg és folytonosan kapcsolatban állnak egymással. A csoporton belül a feladatok felosztódnak és annak köszönhetően, hogy ki milyen feladatot kap kialakul a hierarchia is. Megszületnek a közös értékek, hagyományok, szokások és célok.

A kiscsoportok tagjai érintkezve vannak közvetlenül egymással és gyakori köztük az interakció. Ezek lehetnek: elsődlegesek, intímek, gemeinschaft közösségek. Érzelmileg bevonja a tagokat, ami eredményezhet összetartást, konformitást és ellenőrzést. A közös cél határozza meg a csoport összetételét, szervezettségét s a szerkezetét. A kiscsoportban a csoportok lehetnek öttől- nyolc személyig, illetve öttől- húsz személyig.

A terápiás és személyiségfejlesztő csoportok kulcsfogalmai:

Rudas János szerint a személyiségfejlesztő és terápiás csoportok sajátosságai a következők:

- A céljuk a tagok önismerete és társas készségeinek fejlesztése
- Az önismeret és a társas készségek szándékosan alakulnak és intézményesülnek
- Sok esetben megtervezetten magukba foglalják az emberi élet fő szakaszait: a keletkezést, a növekedést, a leépülést és az elmúlást
- Az a cél, hogy a csoportok valósítsák meg önmagukat

Buda Béla szerint a csoporton belüli tanulás a csoportokban sok ún. próbacselekvési alkalmat teremt, mely tartalmazza az ellenállások feldolgozását és motiváció változását.

Foglalkoztatási terápia meghatározások

AOTA (American Occupational Therapy Association) meghatározása szerint a foglalkozási terápia egy kezelési forma, amit használnak aktivitásokban és a speciális metódusokban, azért mert fejleszti, javítja vagy visszaállítja az egyéni szükségletet, ellensúlyozza a diszfunkciókat és csökkenti fizikai hiányosságokat.

A foglalkoztatásterápia művészet és tudomány, ami egy szelekciós útmutató az emberi válaszokra, támogatja és fenttartja az egészséget, megelőzi a személy visszamaradását és ehhez való magatartását, és kezeli vagy edzi a kliens pszichikai vagy pszichoszociális diszfunkcióit. (dr. Elena Berlescu, 1982)

A terápia lehet munkaterápia vagy foglalkozási terápia. A foglalkozás arról ismert, hogy egy folyamat, amely magába foglalja az egyén motorikus teljesítményét, az integrált funkciókat az idegrendszerben, a mentális figyelmet, a problémamegoldást az érzelmi jóllét megvalósításáért és a rendelkezésre álló kulturális értékek hasznosításáért.

A foglalkoztatás meghatározása

A foglalkoztatás mindaz a célszerű, hasznos, rendszeres tevékenység, ami lehet fizikai, szellemi és szórakoztató, amely által az élet tartalommal tölthető meg és segít az egyénnek, hogy helyét és szerepét megtalálja testi-szellemi aktivitását megtartsa és sikerélményben legyen része (Kása, 2005)

T. Sbenghe szerint következőkhöz lehet sorolni a foglalkozás terápia alapjait:

1. Foglalkozási terápia ezeket is magába foglalja:

- Kifejezési technikák: pl. rajzolás, festés, rézkarc, írás
- Sport technikák: különböző sport, játékok

- Szórakoztató technikák (játékok) a fogyatékkal élők számára: sakk nehéz figurákkal

2. A funkcionális foglalkozási terápia egy fajtája az ergoterápiának, amely irányított és ellenőrzött, és amelynek célja véghezvitele néhány úgynevezett munkán vagy foglalkozáson belüli lépésnek:

- Alaptechnikák, amelyek az emberi társadalom kezdeteitől néhány alapvető tevékenységből alakultak, mikor az ember agyaggal, fával, vassal dolgozott: fazekasság, ácsmesterség, kovácsmesterség.
- Kiegészítő technikák az emberi erőt igénylő munkák köréből: bőrdíszmű készítő, írógéppel író

3. A professzionális foglalkozási terápia alkalmazható a jól felszerelt kórházakban, kiegészítő iskolákban. Két kategóriában alkalmazható:

- A gyerekek iskolai tevékenységét előkészítő és szakmai orientációjukat előtérbe helyező foglalkozási terápia
- A foglalkozási terápia, amely a felnőttek szakmai fejlődésével foglalkozik vagy a régi foglalkozásukba való visszaintegrálódásával abban az esetben, ha pl. balesetük volt.

Az alap és a kiegészítő technikák mellett ez a terápia felhasznál rehabilitációs technikákat is, amelyek a mindennapi házi, családi, iskolai, professzionális és szociális tevékenységekből formálódtak. Ezek a technikák alkalmazkodnak a fogyatékkal élők közegéhez és az ők funkcionális képességéhez.

4. A fizetett foglalkozási terápia használható gazdasági formaként a betegeknek, akik pl. felgyógyulnak a paralizisból.

Művészetterápia

A Larousse lexikon megfogalmazásában: (2010) “A művészetterápia elsősorban csoportos keretek között alkalmazott terápiás eljárás, amely komoly

pszichiátriai megbetegedésekben és egyéb pszichés zavarokban szenvedő betegeknel egyaránt használatos. Alapgondolata, hogy a pszichés sérülés többnyire együtt jár az érzelmek felborulásával, az önkifejezés gátoltságával és a kapcsolatrendszerek beszűkülésével, s hogy ezek a művészi élmény tapasztalásán keresztül (passzív befogadás) vagy cselekvő részvétellel (kreatív aktivitás) enyhíthetők és oldhatók. A betegség típusa és a betegek személyisége határozza meg, hogy a nem verbális kifejezésformák: mozgás, (tánc), rajz, zene, ének eredményesebbek-e, vagy a szavak közvetítésével érvényesülők (drámajáték, színelőadás). A művészi élményen, a katarzison keresztül egyrészt lehetőség nyílik a betegek jobb megismerésére, betegségük árnyaltabb diagnózisára, beszűkült emberi kapcsolataik kitágítására, másrészt saját indulataik áttételes levezetésére, érzéseik megfogalmazására vagy vágyaik kifejezésére.”

A művészetterápiában a szépség szót úgy határozzuk meg, mint egy tárgyat, amin legeltethetjük szemünket. A szépséget cselekményként is fel lehet fogni, ami egy interakció, ami egy érzést kinyit és visszahat később a személyre. (Steinke F., n.é.)

Művészetterápia során pszichés gyógyulásra kerül sor. A terapeuta alkotó és alkotásra hívja meg a klienset. Jakab Irén felhívta a figyelmet arra a, hogy művészetterápia ősi elemei által az alkotás öngyógyító a terápia szerves része által. Fejlesztheti a szellemi képességeket és a kezűgyességet, melyek művészi folyamatban rejlő belső szerveződésre és integrációra vonatkozik. (Farkas V. 2009)

A művészetterápia fajtái: zeneterápia, táncterápia, rajzterápia, festészetterápia, képzőművészeti terápia, bábterápia, játékterápia, világjáték.

Képzőművészet terápia

Minden embernek szüksége van önprezentációra, mert a saját értékeihez való viszonyulását a világban tükrözi. Az önprezentáció nem mindig hordoz magával olyan tartalmakat, mellyel szembenézni kellemes és

kifejezetten olyan emlékeket tartalmazhat, mivel nem szeretnek szembenézni. Az egészséges személyiség feltétele, hogy képes legyen szembenézni önmagával és tudja értelmezni a látott képeket. Művészi alkotótevékenységek néha a realitást átléphetik, amik tükrözhetik a belső élményeket, szorongásokat, traumákat, feszültségeket. A festés, rajzolás, agyagozás idején találkozhat a kliens a saját lelkével. Egy képhez azért jobban lehet objektíven viszonyulni, mint saját magához. Ezek a munkák segítségül vannak a problémák feltérképezésében, megnevezésében és gyógyításában. Pl. hónapokkal később is az elkészült munkákat elővehetjük változatlan formában. A terápia során az individuum személyisége teljesen tud résztvenni a csoportfoglalkozáson, vagyis nem csak feldolgozott sérelmeit, gátjait hívja elő, hanem a kreatív erőket is megmozdítja, így továbbfejlődést is eredményezhet. Az élményfeldolgozás közvetítésének útján megmutatja önmagának és környezetének a belső világát. Az alkotó folyamatban pedig a belső erőkre összpontosít és énvédő mechanizmusokat is megerősít.

Rajz- és festészetterápia

A forma legfontosabb kifejezési és önmegismertetési eszköz. Popper Péter is kihangsúlyozza a gyermekkorban szükséges a leginkább: a mozdulat, az ugrálás, a tánc, a grimasz, de kiváltképpen a rajzolás, a festészet, az alakábrázolás. A gyermeki firkálástól az emberfejlődésén át lehet követni. Megtekinthető az intellektuális és szemléleti realizmus szakaszain keresztül, az állatok, a természeti és a tárgyi világ ábrázolásán keresztül.

Zeneterápia

Bruscia (1989) zeneterápiás definíciója: „a zeneterápia célorientált folyamat, melyben a terapeuta segít páciensének jólléte fejlesztésében, fenntartásában vagy helyreállításában, zenei élmények és a változás dinamikus erejével kialakult kapcsolatok felhasználásával.”

J.J. Moreno szerint a pszichodráma olyan módszer, mely segítségével az egyén feltudja tárni a problémáit a konfliktushelyzet eljátszása által, szavak nélkül. A zene nélkülözhetetlen része ennek a terápiának és dramatikus kifejezés is. Pszichodrámaszínpad csak felszabadító élményen keresztül tud cselekvésorientált lenni, mégis a reális életet láttatja, melyben a feltárja a csoporton és a drámavezetőn keresztül a problémákat.

Improvizációs zeneterápiában fontos a hangszerek használata. Különböző hatást fejtenek ki az előre behangolt hangszerek vagy a nem behangolt hangszerek. A legjobb választás a zeneterápiában az ütőhangszerek, pl. xilofon, dob, csengő, gong, csörgő. Azért jók ezek a hangszerek, mert azonnal és spontán ki tudja fejezni zeneileg önmagát az illető akár képzett zeneileg, akár nem. Célja a projektív zenei improvizációs technikáknak, az érzelmek kifejezésének bátorítása. A következőkre kell figyelnünk egy improvizáció hallgatásánál:

1. Dinamikára, a zene általában halk vagy hangos. A zene milyensége megfigyelhető, mert az megmutatja az egyén lelkiállapotát, amit improvizál. A szélsőségeket kell keressük mindkét irányban a későbbi egyéni zenei kifejezés érdekében.
2. Folyamatos vagy szünetek jellemzik a zenét? A zene lejátszásának sajátossága a szervezettség vagy kaotikusság?
3. A sajátos zenében található magabiztosság, elszántság vagy apatikusság, gyengeség?
4. A tempó értékelésénél az a legfontosabb, hogy feltáró jellegű vagy sem. Hordoz-e a zene gyors vagy lassú mozgásokat?
5. Hogyan közelíti meg a hangszert a kliens? Kreatív módon használja ki a hangszer lehetőségeit vagy a hangzás lehetőségeivel?
6. Meg kell figyelnünk azt is, hogy a terápia során fenntartja-e a kliens az egyéni improvizációját? Vannak olyan változások az egyén zenéjében, amelyek tükrözhetnek valamilyen végbemenő változást a kliens érdekében?

7. Mennyi ideig tart az improvizáció? Rövid vagy sokáig tart, esetleg azt jelzi, hogy a kliens egy nehéz problémával foglalkozik?

A „zene” ebben a kontextusban teljesen másat jelent, mert ebben az esetben meg kell hallani és észrevenni a „zenét”, pontosabban a hangkifejezések legtágabb értelmét észlelni. Ez nagy gyakorlatot, tapasztalatot igényel és zenei érzékenységet és észrevételt is. Még a csoport tagjainak a kezdeti hangszerválasztása is segítségünkre szolgál az egyének megismerésében. Pl. egy nagy dobot választ ki egy csörgő helyett, ezek a hangszerek segítségre szolgálnak az egyén kifejezőmódjában.

A csoportos zenei improvizációknál a kezdeti lépések fontosak, minden egyén kiválaszthatja azt a hangszert, amelyet szeretne. Nagyon hasznos ebben a szemléletben, hogy egy fajta legyen egy hangszertípusból, mert a későbbiekben könnyen lehet azonosítani minden csoporttag zenei szerepét. Amint kiválasztotta mindenki a hangszerét, a drámavezető tudatja, hogy hangfelvétel készül a lejátszott improvizációról azért, hogy a későbbiekben meg lehessen beszélni. Bárki elkezdheti a zenélést. Jobb, ha több kis csoportot hoznak létre, mert többféle „darab” jön létre és több képet kaphatunk a csoportokról. Ezután következik a megbeszélés, amikor Joseph J. Moreno (2007) szerint a következő kérdéseket lehet feltenni:

1. Ki kezdte el a zenét a csoportban?
2. Ki volt a csoportban zeneileg domináns?
3. A csoporttagok közül kik támogattak másokat muzikálisan?
4. Ha volt ilyen, kik voltak azok a csoporttagok, akik, úgy tűnik, bezárkóztak saját zenei kifejezésükbe, s nem volt semmilyen kapcsolatuk a csoport általános zenei irányával?
5. A csoporttagok közül kik tűntek zeneileg passzívnak és képtelennek megvalósítani saját zenei kezdeményezéseiket?
6. Voltak-e olyan csoporttagok, akik egyfolytában ellenkeztek a csoportzene általános karakterével, lázadtak, és folyamatosan saját irányukba igyekeztek a csoportot terelni?

7. A zenei kommunikáció, a kapcsolatfelvétel milyen vonalai látszottak kibontakozni a specifikus csoporttagok között?
8. A szimbolikus zenei áttétel milyen témái voltak evidensek?

A zene kiválasztása nagyon fontos, kreatív terapeutát igényel, aki személyesen kell felfedezze, felismerje a csoport igényeihez megfelelő darabokat. A terapeutának kell legyen egy zenei palletája, kifejezetten transzportáló (messzire vivő), relaxáló vagy épp evokatív jellegű. Ez pedig visszahat a terapeutára, mert fontos az átgondolás, hogy az adott zeneművet és adott verbális instrukciókat hogyan tudja összeilleszteni.

Báb és játékterápia

A dinamikus játékdinamika és játékterápia a gyermeki viselkedésre és cselekvésre épül „Eszközrendszere a tereit játékok: a szabadjáték, meghatározott konstruktív, projektív játékok, milió játékok és a gyermeki művészkedés szokásos formái. Lényege az, hogy a viselkedés és motiváció összefüggéseit igyekszik megragadni, ebben az összefüggésben változást provokál, és így a motivációs rendszert áthangolja, ezért nevezzük dinamikusnak ”(Polcz, 2009) A terapeuta jól tudja használni ezeket a játékokat, tudnia kell a kliensnek a diagnózist, és tudni kell a kliens megismerésénél használni az eszközöket. Így tanulnia kell a játék-eszköz használatát és tudnia kell az elméletet és jól felhasználni gyakorlatban is.

Anna Freud és mások fedezték fel, hogy a gyermek a legjobban a játékban tudja kifejezni magát. Analitikusnak értelmezték a játékot, és arra törekedtek, hogy kimondja a kliens a dolgokat, de a gyermek adottságai miatt sokszor nehézségekbe ütközött.

A fogyatékkal élők és terapeuta kapcsolata: Minden pszichoterápiának a lényege a kapcsolat. A dinamikus játékterápiánál kapcsolatteremtési eszközöket használnak fel, mely érdeklődés felkeltő a fogyatékkal élő számára. Jó, ha gyengébb képességű kliensnél használunk kezdő kapcsolatnál labdát. A labda oda-vissza gurításával és közben oldott mosolycserével azt érzük el,

hogy a klienssel jó kapcsolatot veszünk fel. Legjobban az értelmi sérülteket bűgőcsigával lehet megragadni. Autisztikus zavarban lévő gyermekeknél, akiknél nincs meg a kontaktus-készség tűzzel való játékkal, égő gyufaszállal próbáljuk meg a kontaktus felvételét, figyelmének megragadását. Itt a terapeuta aktív kell legyen, hogy vigyázzon a kliensekre és kihasználja vagy épp odanyújtsa a kapcsolatteremtő eszközt.

Játékdiagnosztika azt jelenti, hogy pl. ahogy a kliens játszik megtudja a terapeuta állapítani a szorongást, a félelmét, az értelmi sérültség szintjét.

Polcz Alaine (2009) szerint a bábjáték azért hatásos, mert:

1. Képszerű: ez megfelel a kliens vizuális beállítottságának.
2. Dramatikus: mint ahogy ősi átélési, megelevenítési forma. Az álom, az ábrándozás is dramatikus, ha az értelmi sérültek nem biztos, hogy megtudják érteni a fogalmakat az absztrakcióig, de a dramatikus előadást több mint valószínű.
3. Mozgásra épül és cselekvésre. Nagyon jól lehet reagálni a sajátos mozgásokra. A mozgásos élmény örömet jelent a kliensek számára.
4. Művészi erejével hat.
5. Jelképes, mesei történetmóddal jobban megtudja érteni a kliens a történetet
6. Csodálatos, mert az élettelen bábu feléled rajtunk keresztül.
7. Érzelmek kivetítését, lereagálását biztosítja. Egy jó bábjátékon keresztül átlehet élni az elfojtásokat, a vágyakat és az indulatokat ki lehet élni.

Pszichodráma foglalkozások

Jacob Levi Moreno pszichiáter nevéhez fűződik a pszichodráma módszer, ami huszadik század első felében jelent meg. Ez egy csoport-pszichoterápiás módszer, aminek feltárásra és tünetekre fókuszál. A dramaturgia által jeleníti

meg az egyén a belső folyamatait. Pl. feszültségét, konfliktusait. A főszereplő „kiteszi a lelkét” és nem csak lelkét, hanem társas kapcsolatait a színpadra. Ebben segíti a „főszereplőt” a csoportvezető és a csoporttagok, meg a pszichodráma eszközei és technikái. Kognitív és emocionális szintet értelmez ez a módszer, amit fizikai szinten lehet átélni, ami belefoglalja a propioceptív (izomérzékelés) és kinesztéziás (mozgásérzékelés) tapasztalását. Ezek által verbális és preverbális szintet tehetünk lehetővé a terápiás munka során. (Vikár, 2006) A dramaturgia azt jelenti, hogy a főszereplő a „hős” érzelmei, gondolatai és élményeit felbontja és azt megszemélyesíti dialogusformában önti, amit előad a színpadon.

Integrált kifejezés- és táncterápia foglalkozás:

IKT egy csoport-pszichoterápiás megközelítés, ami mozgás hangsúlyú, de még több kifejezés módot is belevisz. (rajz, festés, hangszerek, saját hang, mesék, terápiás táncszínház). Wilfried Gürtler pszichológus, táncterapeuta nevéhez fűződik, aki 1980-as évekbe fejlesztette ki. (Fonyó, Pajor, 2000) IKT kapcsolat megtartó megtartó ereje által az „itt és most”-ban megszülető élmények gyógyító hatásában hisz, kevésben az elmélet működésében. (Páll O. E. és Kiss T. C., 2011) Az integrált különböző elméletekből táplálkozó szemlélet, ami magába foglalja a kifejezőművészeteket és terápiás technikákat, amin keresztül egy egység jön létre. IKT-ban fontos még az emberre való tekintet, ami magába foglalja test-lélek-szellem dinamikus egységét. A kifejezés egyik alapjelenségünk, a megmutatkozás és megnyilvánulás által. Fő szempont, hogy azok lehessünk, akik valójában vagyunk és autentikus lényünket is tudjuk megélni és felvállalni. „IKT fő gondolata, hogy a testünk mindig, mindenkor kifejezi önmagát, be és kilégzésünk, szerveink ritmusa és zaja, hangunk, érzéseink testi szintű megjelenése is egyfajta önkifejezés. A taglejtések, a testtartás és a testtartásunk kifejezi mindenkor lelkiállapotunkat, ugyanakkor mozgásunk visszahat érzelmeinkre, segítségével befolyásolhatjuk hangulatunkat.” (Páll O. E. és Kiss T. C., 2011, 2) A táncnak egy teljesen más értelmezését használják. Minden

élőlény tud táncolni: pl. egy madárraj a levegőben. Ezért a kliensek nem is szükségesek semmi tánc tudás, mert így jobban kitudják fejezni, ami belülről jön magukat a táncuk által, mint akiknek szaktudásuk van.

Szocioterápiás foglalkozások fogatékka élőknek:

Ebben a foglalkozástípusban súlyos vagy halmozottan sérült személyek vesznek részt, akik pervazív és intenzív mozgásbeli, kommunikációs és szociálizációs hátrányokkal bírnak. (Réti, 2009) E módszer lényege, hogy a kliensek a maguk szintjén megszerezzék azokat a képességeket, amik szükségesek egyszerűbb munka-rehabilitáció foglalkoztatási szinthez. Szociális térben zajlik a tanulásuk, ennek következtében biztosítható „társas lényé válásuk” folyamata. Fejlődik, kialakulhat a szociális magatartásuk és képesek később az utasítások fogadására, követésére. Kialakul a társakkal, segítőkkel való interakcióból az emocionális és pszichés kontrolljuk, egyéni magatartásuk vagy éppen csoportbeli viselkedésük.

A fejlesztés fő területei:

1. Foglalatosság, munka: E terület fő feladata az alapvető szükségletek szerzése az anyagokkal(pl. fém, fa, textil) Ezek után gyakorlatba tudják fektetni a tanultakat pl. tapintással, formálással, vágással.
2. Szabadidő alakítása, életvezetés: Egy másik fő területe az életvezetés: megszervezni ritmusosan egy napot, legyen benne aktivitás, relaxáció. A relaxációban lehet zene, tánc.
3. Kommunikáció: Ezen a területen belül önmaga és közérzete megfigyelése a fontos. Pl. nézés, párbeszéd, szimbólum, mimika. Fontos beszélni hangokkal, szavakkal és észrevenni, felfigyelni, reagálni., összekötni a képeket, tárgyakat és hangképeket. Egy új dologgal találkozás az érzelmek kifejezése és ennek a gyakorlása és a hallgatási differenciálásnak fejlesztése. Gyakorlatok: szókérttyákkal, kérttyák, képek segítségével kommunikálni.

4. Praktikus ismeretek: A legutolsó terület feladata a környezet megismerése, észlelése, felismerése. Pl. formák megismerése., méretek felismerése: nagyság, vastagság, hosszúság, évszakok észlelése. Még hozzátartozik ehhez a területhez a élet-jelenségek megismerése: víz-tűz, hideg-meleg tulajdonságok, veszélyek felismerése.

A szociális munkás szerepe a művészetterápiás foglalkozásokban:

A csoportokkal végzett szociális munka modelljei:

Társadalmi célmodell: Ez a modell inkább társadalmi és szakmai tapasztalatnak tekinthető, mint elméleti modellnek. Ginsberg-Goldberg (1962) szerint a szociális munkások szerepe és funkciója, hogy segítsen a kliensek cselekvési alternatíváinak megfogalmazásában, melyek remélhetőleg felkészült társadalmi és politikai cselekvéseket eredményeznek. E modell a társadalmi kirekesztettség ellen szól és célja a társadalmi aktivitás fokozása. További célja a helyi és össztársadalmi viszonyok módosítása. A segítségnyújtás fókuszaként ebben a modellben a helyi közösségnek különösen a közösségnek hátránnyal küzdő csoportjai a fókuszpont. A csoportvezető feladata ebben a modellben, hogy ösztönző, fejlesztő, tanító, „képessé tevő legyen.”

A gyógyító modell a XX. században terjedt el Amerikában. Ennek a modellnek célja a gyógyítás, a rehabilitáció és társadalomhoz alkalmazkodó készség fokozása. A segítségnyújtás fókusza a csoportbeli tevékenységekben minden egyénre való figyelés. A csoportvezető feladata tanító, fejlesztő. A csoportos találkozók végéig a csoport működését vezeti és kontrollálja.

A reciprok modell William Schwarz nevéhez fűződik. A segítségnyújtás ebben a modellben a kiscsoport egészének és a csoport környezetével való viszonyának megfigyelése.

A három modellből én a gyógyító modellt választottam, mert a csoporton belül az egyénekre fókuszálok. A foglalkozás szocializációs

foglalkoztatás, de amennyiben ez jól működik gyógyító, terápiás hatása is lehet.

A csoportokkal végzett szociális munka a szociális csoportmunka és a csoportterápia közötti különbségek

Először is tisztázandó, hogy a csoportokkal végzett szociális munka és szociális csoportmunka jelentése azonos. A csoportokkal végzett munkában fontos, hogy a csoportfoglalkoztató együttműködjön a csoporttagokkal. A csoportmunkában a szociális munkásnak vezető szerepe van, de a tagoknak is ugyanaz a szerepük, mert pl. egy önsegítő csoportnál próbálja mindenki a saját problémáját megoldani. Tehát a szociális munkásnak szerepe folytasson közvetlen munkát segítő céllal. A csoportokkal végzett munkában a reciprok modell érvényesül.

A szakirodalom szerint a „terápiás” jelentése a tagok problémakezelésének segítése, a „feladatcsoportok” pedig speciális célú csoporttípusok. A csoportterápia alkalmazásakor az egyénen van a hangsúly, a csoport célja a gyógyítás, ahol a terapeuta a csoporttagokat mindvégig vezeti, hogy az egyének kitudják elégíteni a szükségleteit.

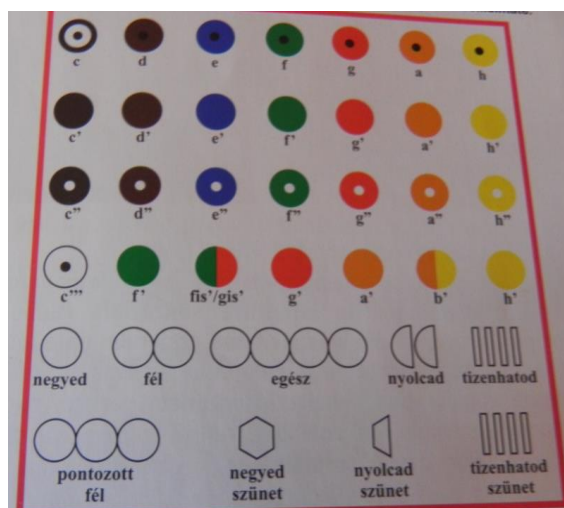
A foglalkozási terápiát végezhet szociális munkás, de a művészetterápia külön végzettséget igényel.

Bruzzy(1997) és Finkelstein(1991) szerint a medikális modell uralkodó szemlélet a fogyatékkal élőkkel foglalkozó szociális munkánál és szociális szervezeteknél. Úgy tekintették a fogyatékos és a fogyatékkal élőkkel való foglalkozást, mint egy problémaorientált vagy „patológia”, diszfunkció vagy deviancia. A mozgássérült egyéneket általában úgy ábrázolják, mint szenvedő alanyokat és az ők családjaikat is.

Kutatási rész

Alternatív módszerekről szóló kutatásom

Az ULWILLA módszer Henrich Ullrich nevéhez fűződik. Véleménye szerint az értelmi sérült személyeket sem szabad a zenei nevelésből kihagyni, mert a fogyatékoságuk miatt így is több mindenben akadályozottak. Henrich Ullrich és mtsai. tapasztalatai alapján ők is élvezik a zenét és képesek hangszereket tudást elsajátítani. Kidolgozott a kotta olvasás nehézségének elkerülése végett egy kottarendszert és a hozzá tartozó hangszercsaládot, amelyhez nem szükséges komplex gondolkodás vagy kotta megtanulás vagy színek neveinek ismerete csak a színek azonosítása. Minden hangnak más-más színe van és ezt a hangszereken is láthatóvá kell tenni., ahogy a lenti képen is látható. A „színeskotta rendszerben” nem szükséges az öt vonal, mint a normális kottalapnál, mert hangok magasságát a színek jelzik. A hangok emelkedésével a színek világosodnak. (Tiszai L, 2013)

Két kérdőívet állítottam össze: egyet az intézményben dolgozók számára és egyet zenepedagógus számára.(II és III melléklet) A Puzzle Oktatási Központban 18 kis csoportos óvoda és kis iskolás autizmussal élő diák van. Az intézmény kliensei nincsenek pontos korhatár szerint beosztva, csak annyi kikötés van, míg elvégzik a nyolcadik osztályt. Intézményben

asperger szindrómás és autizmussal élő gyerekek tanulnak. Három csoport található: kicsi, közepes és nagy. Az első részben az intézményben a kis csoport tanítójával töltöttük ki a kérdőívet. Elmondása szerint több módszer ötvözetét alkalmazzák a központban. A következő módszereket alkalmazzák: PECS(Képcserés Kommunikációs rendszer), TEACH módszer, ABA (alkalmazott viselkedésterápia), szenzomotoros fejlesztés, zeneterápiát és tankönyha. A gyerekek a zeneterápiáért és az egyéni fejlesztésért lelkesednek. Arra, kérdésemre, hogy mennyire fejlődtek szerinte a zeneterápián belül? Azt válaszolta, hogy mindenképpen pozitív hatással volt a kommunikáció fejlődésére. Azok a gyerekek kik nem tudtak beszélni, a színek kezdték elmondani elsőként és azok a gyerekek akik értelmileg is sérültek a ritmus érzékük javult sokat. Foglalkoztatató munkáját segíti zeneterápia. Így segítve van a csoport szinten tartásánál. Határozottan válaszolta, hogy sokban segített a zeneterápia a kommunikáció és szociális készségek fejlesztésében. Példaként elmondta, hogy bővült a gyerekek szín ismerete, figyelem és emlékezetük. Négyes fokozatot adott az ő csoportjának, kik a leggyengébb képességű diákok. Elmondása szernt a csoportjában pl. 10 éves diák értelmileg 3 éves. Biztos személyként látják foglalkoztatójukat és képekkel segítik a kommunikációjukat. Ez a legsikeresebb a kiscsoportban. Az autista diákok elmondása szerint a zajoktól félnek, mert vannak akiknek hiper érzékeny hallása van és az egyedüllétől félnek még. A következő kérdésemre, hogy hogyan viszonyulnak egymáshoz a csoportban. Azt válaszolta, hogy mindig észreveszik, ha hiányzik valaki. Az idegeneket elfogadják, de jó ha előre vannak értesítve az oktatók, hogy felkészítsék őket előre. A családban vannak kik szóban el tudják mondani, hogy és akik értelmileg sérültek, ők megérintik kivel szeretnének kommunikálni és azt, hogy mit szeretnének. A következőben a zenepedagógussal való beszélgetést mutatom be. Ebben az intézményben négy nap van délelőtti foglalkozás. Kliensek kedvenc foglalkozásuk a zenehallgatás és a zenélés. Arra a kérdésre, hogy hogyan látja a fejlődést zeneterápián belül felosztottuk két fele a gyengébb képességű diákokra és a legjobb képességű diákokra. A leggyengébb képességűeknél változatlan látja a fejlődést, mert nem tudják használni a színes kottát. Így zenét hallgatnak és

ritmus érzést fejlesztik ütős hangszerekkel. Legjobb képességűek közül vannak kik megtanulják kívülről játszani a dalokat és vannak kik beszélni kezdtek. Megtanulták a színeket kimondani és azonosítani és több szólamban is zenélnék már. Ő a szociális készség skálán hármast átlagost adott. Arra a kérdésre, hogy mennyire értik meg a feladatokat. Elmondta, hogy a gyengébb képességűek nem figyelnek és nagyon passzívak és a jobb képességűek pedig megértik. Utánozzák és visszakérdeznek. Nagyon segítik egymást a diákok egymást. Megjegyzésként azt mondta el, hogy hatékony módszer a gyerekek nagyon élvezik.

Szent Ágoston korai fogalkoztatóban 20 kliens van. Értelmi képesség szerint vannak két csoportra felosztva. Több típusú sérültségi típusú kliensek vannak: mozgás, értelmi (autisták és down szindrómások) és érzékszervi. A fiatalok 18 fölöttiek és a legidősebb tag 39 éves. Komplex módszert használnak, amit kiragadnak egy-egy módszerből. Pl. a PECS módszert. Az intézményvezetője elmondta, hogy mindegyik foglalkozásért lelkesednek. A zeneterápiát kiemelte. Végülis a céluk, hogy a klienseket az önálló életvitelre. Nagyon sokat fejlődtek. Meglepetést okozott egy-egy személy. Öt fellépésük volt már, amelyben három-négy dalt adtak elő, amivel nagyon sok munka volt. A zeneterápia a csoport szintjét fenntartja, mert sokat fejlesztette a szociális készségeiket. Azóta jobban figyelnek egymásra. Az ő tapasztalatai által látható, hogy a PECS módszer és a zeneterápia fejleszti a kliensek kommunikációs és szociális készségeit. Intézményvezető szerint vannak olyan személyek, akiknek első fogalkoztató központjuk. Így a különböző élethelyzetekhez (színházban járás vagy üzletben vásárlás) kezdtek jól viszonyulni. Ő úgy látja, hogy az életkorukhoz kezd megfelelő lenni. Mindenki egyénileg sokat fejlődött a saját magához képest. A gyengébb képességű fiatalok megértik átlagosan, amit mondanak nekik egyszerűbb mondatokban. A jobb képességű fiataloknál az vált be legjobban, mikor megmutatják nekik mit kell csinálniuk és ők utánozzák. Arra kérdésemre, hogy mitől félnek a legjobban a fiatalok nagyon sok mindent felsorolt. A két csoportot külön választotta és elmondta, hogy a gyengébb képességű fiatalok félnek pl. a repülő tárgytól, mert az kiszámíthatatlan számukra és a sötétől. A jobb képességű diákok pedig attól

félnek, hogy elveszíthetik a legközelebb állókat és ők is a kiszámíthatatlan dolgoktól rettegnek. A két csoport együtt nagyon jóba van. Idézem az intézményvezetőt „se veled se nélküled kapcsolatban vannak egymással.” Ebben a központban az idegenekkel is jó viszonyban vannak. Vannak akiket hamar megszoknak és ragaszkodnak hozzá. Van mikor meglepődnek az ember- és gyermekcsoportoktól. A gyerekekkel mindig nagyon figyelmesek. Itt is fontos, hogy előre szóljanak, hogy felkészítsék a fiatalokat. A családban való kommunikáció mindenkinél más és más. Vannak akiknél képcserés módszert alkalmaznak és másoknál a egyszerű mondatoknál kommunikálnak. Vannak a csoportban kik tudnak szavakban kommunikálni, de vannak akik nagyon fejezik ki magukat. A zenepedagógus ebben az intézményben hetente egyszer jár. Nagyon élvezik mindig a kliensek a zenehallgatást. Down szindrómás kliens mindig kimondja az érzelmeit. Arra a kérdésre, hogy a fejlődést mennyire látja a zeneterápián belül? Azt mondta, hogy közepes. Kevésnek tartja a heti egy alkalmat, azért is mert a felnőttek nehezebben fejleszthetők. A szintet fenntartja a csoportnak. A ritmus készséget fejleszti. Megtanultak két kézzel szilofonon játszani. A kommunikációs és szociális készséget úgy gondolja, hogy igazán a több szólamba játszással fejleszthető, mert így szükséges a fiataloknak az egymásra figyelés. Nagyon nehéz a fiatalok számára az átállás. Pl. nagyon nehezen tanultak meg két kézzel játszani a szilofonon. Elmondta még, hogy fontos mi előbb elkezdni a foglalkozásokat a fogyatékkal élőkkel. Szabályokat is lényeges betartani. Vegyes sérültségű típusú csoporttal nagyon nehéz dolgozni.

A kutatás eszköze

Kutatásomhoz kétféle kérdőívet használtam.

Az első kérdőívet én szerkesztettem a célja az volt, hogy meglássam: az alternatív módszerek mennyire fejlesztik a kommunikációs és szociális készségeket. Ezt a kérdőívet Csikszeredában két intézményben töltöttem ki a Szent Ágoston korai foglalkoztatóban és az Authelp Egyesületnek a Puzzle Oktatási Központjában. Mindkét intézmény az ULWILLA módszert alkalmazza.

A második kérdőívet az ELTE Fogyatékos személyek életminőségét felmérő kérdőívéből kiindulva szerkesztettem, ami a mellékleteknél található 1. Melléklet cím alatt. Belenézhettem a kliens dossziékba, amiben volt a család, orvosi elérhetőség, személyazonossági fénymásolata, születési igazolvány fénymásolata, fogyatékos igazolvány, melyben benne van a fogyatékoságának a fokozata, önéletrajz (neve, címe, születésnap, mestersége (ha van), milyen nyelveket beszél, tapasztalat és attitűdök) és családi környezettanulmány.

Kutatási kérdések

Kutatásomban és az ezzel szorosan összefüggő beavatkozásban arra keresem a választ, hogy:

A művészetterápiás elemekkel végzett foglalkoztatás hogyan és milyen mértékben fejleszti a fogyatékos fiatalok kommunikációs és szociális készségeit?

Melyek azok a művészetterápiás lehetőségek, amelyek leginkább alkalmasak a fejlesztésre, amelyeket ők is könnyen és szívesen elfogadnak, megértene, alkalmaznak?

Beavatkozási rész

Prekutatás és a csoportfoglalkozások leírása

A beavatkozási munkámat a Providența Gondviselés Fürsorge Egyesületnél végeztem. Az előzetes felmérést az ottani szociális munkással való beszélgetésemre alapoztam és a kliens dosszié adataira.

Az intézménybe kerülés szempontjai: minimum 18 éves fiatal felnőttek, igazolás, melyben írja, hogy az illető szellemi sérült vagy hallás, látás sérültek vagy a motorikus készségei sérültek. Nem szabad legyen fertőző

betegsége. Nem számít a hovatartozás. Nyolc kliens van, akik rendszeresen járnak és van még egy-két személy, aki ritkán tud jönni csak a foglalkozásokra.

A kiscsoportom tagjainak életkora 30-48 év között van. Sérültségi típusaik a súlyostól az enyhéig terjednek. A szociális munkás véleménye szerint a hat kliensből négyen javultak mióta ott vannak az egyesületnél és kettőjüknek pedig változatlan az állapotuk. Arra a kérdésre, hogy mit tudnak a kliensek, milyen oktatási formában vettek részt, azt a választ kaptam, hogy a hat személy közül három személy speciális oktatási formában, másik két személy normál oktatási formában és egy személy nem járt sehova. Mindenki a családjánál lakik, egy személy csonka családban él és a többi öt személynek van egy, illetve két testvére. A családi jövedelmi helyzet skálán a szociális munkás gyenge-közepes helyzetűre jelölte be a családokat. Mindenki közlekedési támogatást kap, az ellátási formák közül ketten jogosultak ingyenes gyógyszerek kapására és ingyenes telefon-impulzusokra. Mindenki kap az egyesülettől élelmiszer-csomagot. A szociális munkás elmondása szerint a klienseknek egészségügyi kivizsgálásra, logopédiára, gyógytornára vagy épp egyéni fejlesztésre, több önállóságra és munkahelyre lenne szükségük. Arra a kérdésre, hogy hány százalék esélyt lát arra, hogy a kliensek szakmát tanuljanak, munkahelyet találjanak, önállóan lakjanak és ellássák magukat, társra találjanak 0-60% eredményeket lehet találni.

A csoporttagok már egy összeszokott csoport. Az ottani szociális munkások és egy művészetterapeuta foglalkoztatta őket már ezen a témán, így már volt minimális tapasztalatuk, ami sokat segített a munkámban. A következőkben bemutatom a klienseket.

É. 1966-ban született. Ő értelmileg sérült nő, akinek I. fokozatú sérültségi típusa van. Az ott dolgozó elmondta, hogy a csoportban ő a hangulatfelelős, mindig megvigasztalja, akinek rossz kedve van. Erőssége, hogy mindig érdeklődik a társai iránt, szeret ölelgetni mindenkit, és nagyon ügyesen épít és a gyengébb oldala a kommunikáció, a kézi motorika és a

kézügyesség. Egyszerűbb tömondatokban fejezi ki magát, főleg mikor kérdeznek tőle valamit.

Második L, ki 1979-ben született. Értelmileg sérült és nagyothalló férfi. Neki van hallókészüléke is. III. fokozatú sérültségi típusa van. A csoportban célja, hogy párjának támaszt adjon. Erőssége, hogy érdekes információkat tud és nagyon jó zenei érzéke, van. A gyengéssége, hogy nehezen fejezi ki magát és, hogy nehezen hall, ezért nehezen kapcsolódik be a beszélgetésekbe.

E. 1975-ben született. Ő értelmileg sérült nő IV. fokozatú sérültségi típussal. A csoportban ő az egyik irányító személy. Erősségei közé tartozik, hogy mindig eredeti ötletei vannak és nagyon szép kézimunkákat készít és nagyon kreatív fotós is. Az ő gyenge oldala, hogy nagyon hangulatember és makacs személyiség. Nagyon nagy szókinccsel rendelkezik és nagyon szépen kitudja fejezni magát.

D. 1975-ben született. Ő értelmileg sérült nő, akinek III. fokozatú sérültsége van. Neki fontos szerepe van a összecsoport kohézióban. Nagyon pozitív hangulatú személy, aki nagyon könnyen tudja befolyásolni társait. Nagyon megbízható személy. Nagyon jó kézügyessége van. Utánozza a többieket sokszor, ami a nehézsége. Kitudja szépen fejezni magát.

M. 1984-ben született. Ő értelmileg sérült nő III. fokozatú sérültsége van. M.-nek mediátor szerepe van a csoportban. Nagyon jó kézügyessége van neki is: köt, sző. Nagyon jó, hogy mindent meg lehet vele beszélni és nagyon nyitott személyiség. Kevés eredeti ötlete van, utánozz másokat. Közép szinten tudja magát kifejezni. I. 1979-ben született. Értelmileg sérült férfi, akinek III. fokozatú sérültsége van. A csoportot visszahúzza a lustasága és a passzívitása. Nagyon jó zenei érzéke van. Nagyon szépen kitudja fejezni magát. Nagyon hangulatember. Nehezen fejezi magát magyarul, mert ő otthon románul kommunikál.

Foglalkoztatás

Céлом a kommunikáció és szociális készségek fejlesztése. A szocioterápia kommunikációs területét használtam fel a találkozókra. A következőkben megfogalmazom a kommunikáció „alapdefinícióját” és a szociális készséget

A kommunikáció „alapdefiníciója” szerint, azt nevezzük kommunikációnak, ha az egyén viselkedése számára előnyös módon változtatja meg a többi egyén viselkedését. A kommunikáció tehát egy eszköz, mellyel a környezetünket úgy tudjuk alakítani, hogy az a biológiai alapprogramunk szerint a lehető legkedvezőbb legyen”(Bärnkopf Zs., 2009,348) Trower és munkatársai (1978) a következőképpen határozták meg a szociális kompetenciát: „A szociális készségek, azok a reakciók, amelyek képessé teszik az embert, hogy egy adott szociális interakción elérje a kívánt célját, mégpedig oly módon, hogy szociálisan elfogadható legyen, és ne mások kárára történjen.”

I. találkozó témája: A család és a törődés – rajzterápiás foglalkozás

Résztvevők: Hat személy: E, M, É, L, D, I

Foglalkoztatás célja: csoportszabályok közös megalkotása, az interakció fejlesztése

Alkalmazott módszerek:

1. Relaxáció: Egy három perces zeneszámot tettem be, aminek voltak nyugtató hatású részei és voltak felpezsdítőek is. Közben instrukciókat adtam nekik, hogy képzeljék el magukat egy tavaszi réten. E foglalkozás célja az volt, hogy a csoportot bemelegítsem a többi foglalkozásra.
2. A szabályok leszögezése
3. Jóságos manó: Kis cetlikre ráírtam a csoport tagjainak a nevét és a csoporttagoknak egy kalapból ki kellett húzniuk ezeket a papírdarabokat. A foglalkozás elején elmeséltem, hogy a következő találkozóig vigyázzanak rá, és kedvesek legyenek a kihúzott

személlyel. Megbeszéltük, hogy a következő találkozón megbeszéljük, hogy ki kit húzott ki. Azonkívül a következő kérdésekre voltam kíváncsi még, hogy milyen érzés volt vigyázni valakire, vagy hogy vigyáztak rájuk. Ez a foglalkozás kialakítja a segítő attitűdöt és összeegyezteti az érzelmeket, az empátiát a felelősséggel. (Játékgyűjtemény, 2006)

4. Családfa rajzolása: Az első találkozónkra azért tettem ezt a feladatot, mert meg akartam ismerni a családjukat, hogy a következő találkozón tudjam mire építsek és megismerjem őket. A feladat a következő volt: rajzoljanak egy fát és a fa ágaihoz rajzolják le magukat és a családtagjaikat. Amiután lerajzolták, azután bemutatták a családjukat és én még pár kérdést tettem fel hozzájuk: Hogy érzi magát a családban? Jelképek segítségével meg kell mutassák: a két nap az nagyon jól; egy nap : jól; nap és felhő: elmegy; egy felhő: rosszul; két felhő: nagyon rosszul. Még egy kérdést tettem fel: mi az ő otthoni feladatuk?
5. Pizzázás: A játék menete abból áll, hogy mindenki egy sorban áll és az előtte lévő hátát kezdi masszírozni. Először simogatja a hátát, utána meggyúrja a „tésztáját a pizzának”, ráteszi a szükséges dolgokat.

A foglalkoztatás menete: A relaxáció nehezen ment, mert kevés idő volt rá és nem tudták annyira beleképzelni magukat és utána pár személy álmos volt és voltak, akik nemtetszésüket mutatták ki. A szabályok közös leszögezését nagyon élvezték, fontosnak érezték magukat. Három szabályt szögeztünk le közösen, amik a következők:

1. Ami elhangzik a csoporton belül, az köztünk marad.
2. Egymás szavába nem vágunk. Jelezzük, ha szeretnénk valamit mondani, hogy a másik személyt addig ne zavarjuk meg.

3. Segíts! lapocskát alkalmazzunk csoportfoglalkozás közben. Ez annyit jelent, hogy mikor egy alkotás közben kérdésünk van a foglalkoztatóhoz, akkor felmutatjuk a lapot és ő odajön hozzánk.

A jóságos manó nagyon tetszett nekik. Motiváltak voltak és kíváncsiak, hogy vajon kiket húznak ki és ki húzza ki őket. Várták már, hogy elkezdjék és a következő találkozót, hogy meséljenek róla. Akik nem tudtak olvasni, azoknak a személyeknek a fülükbe súgtam a nevet, amit kihúztak. Láttam egy személyen, hogy nem érti a feladatot. Neki elmagyaráztam még egyszer. Leszögeztük újra együtt, hogy mi a feladat és mosolyogva átmentek az asztalhoz. A családfa rajzolásánál kezdtük a segítés lapocská használatát. Nagyon kreatív családfák készültek. Utána elmesélte mindenki mi van és kik vannak a rajzán. Egy kliens bemutatta a rajzát: „A fának a törzse összetartja az embereket. Az ágakon is körbe vannak a személyek, hogy segítsék egymást.” A törzsön a segítők voltak és egy barátnője. Volt még egy személy, aki elmesélt egy családi történetet, amiről nem nagyon szeret beszélni és utána megkérte a csoportot, hogy ez maradjon titokban. Visszaidézte a csoportszabályokat. Megdicsértem a munkájukat és azt mondtam nekik, hogy mennyire jól telt ez a találkozó, és mennyire ügyesen dolgoztak. Megigértem, hogy a következő találkozóra egy Picasso képet fogok nekik bemutatni. Az egyik csoporttagot próbáltam megerősíteni és azt mondtam neki: „úgy rajzolsz, mint Picasso”. Mind felemelték a fejüket, hogy ki az a Picasso. Megigértem nekik ezt a jutalmat. Az utolsó foglalkozást, a pizzázást nagyon élvezték. Egyrészt azért gondoltam, hogy beteszem ezt a foglalkozást, mert egy pozitív visszajelzést adtak egymásnak és törődtek egymással, hogy megszimogatták egymást és megmozgatták magukat.

Összegzés, önreflexió: Az ottani szociális munkással utólag konzultáltam és ő mondta, hogy ennek a csoportnak szükséges fél óra, míg beleélik magukat az adott relaxációba. Ezután értettem meg a felém irányuló negatív hozzáállásukat. A csoport szabályzatának megalkotásánál a csoport élő szervezetként kezdett működni, mert az önszervezés kezdett kibontakozni. Láttam, hogy kevés navigálásommal a csoport magától határozta meg a szabályokat. Nem idegenedtek a családfa rajzolásától, sőt nagyon motiváltak

voltak. A jutalmazást utólagosan jó ötletnek tartottam, mert még motiváltabbnak tűntek a foglalkozáson és utolsó percben mondták, hogy ne felejtsem el a *Picasso* képet.

II. találkozó témája: Zenével kommunikálunk - zeneterápiás foglalkozás

Résztevők: Öt személy: M, L, D, É, I

A foglalkoztatás célja: az élő zene hatása a csoporttagokra, interakciók fejlesztése

Alkalmazott módszerek:

1. A napos jelképek segítségével megkérdeztem, hogy hogyan érzik magukat a csoporttagok. Leszögeztük, hogy a meghívottam is résztvesz a csoportban és ő is tiszteletbe tartja a csoport szabályait.
2. Egy csellistát hívtam meg, hogy játszon le pár darabot a csoportnak. Leültek egymás mellé a csoporttagok és a csellista lány és én velük szemben, segítettem még őt is és így megfigyeltem őket is, hogy hogyan hat rájuk a zene. Céloom ezzel a feladattal, hogy hogyan reagálnak egy élő zenére. Ezek a darabok úgy voltak kiválogatva, hogy boldog és szomorú hangulatú zenék váltakoztak. Hat darabot játszott le 15 percben:
 1. Bach- Cello Suite: Prelude és gigue
 2. Haydn- C-dúr verseny
 3. Bokeryny- Cselló koncert
 4. Mendelson- Ének szó nélkül
 5. Kodály Zoltán- Románc
 6. You wake me up
3. Beszélgetés a zenéről: Melyik zeneszám tetszett? Miért pont az?
4. Válaszd ki a zenét és rajzold le. Ebben a feladatban lerajzolhatták, ami bennük volt. Szabad kezét adtam mindenkinek. Nem adtam instrukciókat, a kreativitásukra bíztam.
5. A jóságos manó megbeszélése

A foglalkoztatás menete: A csoportot a napos-felhős jelképes foglalkozással kezdtem, csak arra a kérdésre kellett felelniük, hogy hogy

vannak. A csoport átlagosan jól érezte magát. Közben figyelték a csellistát, amíg behangolta a hangszer. Azután elmeséltem nekik, hogy élő zenét fogunk hallgatni. Úgy viselkedtek, mint egy hangversenyen, mikor az egyik darab véget ért, azután elkezdtek tapsolni. Az egyik gyengébb képességű kliens, aki figyelte a foglalkozást, de nem reagált semmit, a végén elkezdett tapsolni és mondta, hogy bravó. Ez a találkozásom sajnos az egy óra helyet háromnegyed órára szűkült le, ezért a beszélgetés a zenéről kimaradt. Inkább több időt akartam hagyni a zene lerajzolásához. Nagyon tetszett nekik. Valaki az érzéseit rajzolta le: egy mosolygós napocsát, valaki a cselló lelkét, más a csoport minden tagját és a csellista lányt nagyobb ábrával és egyik személy nem volt hajlandó rajzolni. Az egyik személy csak írni tud, de egyszer kezébe adtam az ecsetet, nem értette miért adom neki, ezután elmagyaráztam és kezébe adtam újra, és elkezdett rajzolni. Ez számára nagyon pozitív volt, mosolygott.

A jóságos manó megbeszélése volt az utolsó foglalkozás. Ez a feladat nagyon tetszett nekik, de elmesélték, hogy valakik elhagyták a cetlijüket. Az a személy, akinek magyaráztam a feladatot, tőle azt a visszajelzést kaptam, hogy nem értette ezt foglalkozást. Két személy úgy érezte tudta teljesíteni a feladatot és nagyon tetszett nekik. Az egyik személy türelmesebb volt és jó érzés volt türelmesnek lenni. Idézem: „Olyan keresztényes feladat volt.” A másik személy azt mondta: „Én tudtam kedves lenni azzal a személlyel.”

Összegzés, önreflexió: Fő célom a csellista lány meghívásával az volt, hogy megfigyeljem, hogy hogyan hat rájuk az élő zene. Örömet sugárzó, vidám és szomorú hangulatú zenéket választottunk, hogy megfigyelhettesem, hogy érzékelik-e a kettő közti különbséget. Egyikük egyik szomorú darabnál elkezdett könnyezni. A csoporttagok hangulatánál érzékelhető volt a különbség, mikor a örömet szerző dalokat vagy szomorú dalokat játszott.

A foglalkozás után egy beszélgetésre hívtam a csellista hölgyet. A foglalkozás előtt megbeszéltük, ha rosszul érzi magát, mert soha nem zenélt fogyatékkal élőknek, akkor kimehet a szobából. A beszélgetés témája, hogy hogyan érezte magát. Ő azt mondta, hogy abszolút nem volt erőfeszítés számára, inkább feltöltődés. Ő azt mondta, hogy „Ezek az emberek azok,

akiknek nincs elvárása.” Így izgulás helyett át tudta adni magát nekünk és a zenének. Milyen érzés volt ilyen szűk körben fogvatékkal élőknek zenét játszani? Válasza az volt, hogy „Nem így néztem rájuk. Olyan embereknek játszottam, akiknek nincs elvárása. Nem kellett az álarc. Magamat adtam. Megértették a zene nyelvét. ”

III.találkozó témája: Felkészülés az ünnepre - bábterápiás foglalkozás

Résztvevők: Öt személy: E, M, L, D, É

Foglalkoztatás célja: a csoporttagok húsvéti szokásainak megismerése, a csoporttagok képzeleterejének feltérképezése

Alkalmazott módszerek:

Mindenkit megkértem az előző találkozón, hogy hozza magával a plüssmackóját. Elmagyaráztam nekik, hogy az ő nevükben beszéljen a macijuk. Az ölünkbe tettük a mackókat és kezdődhetett a beszélgetés.

1. A plüssmackók bemutatkozása, mely tartalmazta a mackó nevét, hogy mikortól van meg és, hogy kiktől kapták. Ennek a résznek az utolsó kérdése az volt, hogy miért fontos nekik ez a játék.
2. Beszéljünk a húsvétról: Miért jó az ünnep? Mi a nehéz az ünnepekben? Mit tudnak ők a húsvétról? Mit szoktak csinálni ilyenkor a családban? Nagycsaládban ünnepelnek? Kapnak húsvétkor ajándékot?
3. Elbúcsúznak a macik egymástól,.lezárásként a mackók a csoporttagoktól. Ezzel az utolsó foglalkozással célom, hogy visszatérjenek a valóságba.

A foglalkozás menete: Nagyon kedves mindenki számára a játéka. Ketten az alapítványtól kapták ajándécsomagba. Ketten a családtagoktól kapták és még egy személy a csoportból a párjától. Nagy részük vele is alszik vagy sétál vele. A konyhába is néha beviszik. A második kérdéscsoportnál húsvét témájában nagyon tetszett neki az a kérdés, hogy mi a nehéz az ünnepekben. Nagyon jól megfogalmazták közösen a rohanó világban ünnepekkor mikor le kéne csendesedjünk, még jobban rohanunk. Mindent hamar kell megcsinálni. Amikor kérdeztem, hogy kapnak-e ajándékot, akkor mindenki mosolyogva

bólintott. Elmesélték utána, hogy nekik milyen szokásaik vannak otthon. Csoportos elbúcsúzásnál a soron levő maci megölelte a többi macit és megköszönte a beszélgetést. Ezt mindenki élvezte, de a gazdájuktól való elbúcsúzást egy személy túl gyerekesnek tartotta. Nem erőltettem. A többiek kedvesen és mosolyogva elbúcsúztak a plüssmackójuktól. Örültek, hogy nem végleg kell elbúcsúzniuk, hanem hamarosan találkoznak.

Összegzés, önreflexió: A bemutatkozást nagyon élvezték. Mindenki a mackójára nézett mosolyogva, mikor rajtuk volt a sor. Én kezdtem el a foglalkozást, azért mert egy mintát akartam adni nekik, hogy hogyan működik egy ilyen kommunikáció a plüssmedvék által, mert első magyarázat után még nem értették. Egyik legkommunikatív csoporttag az volt a foglalkozáson, aki eddig hallgató volt. Mackója által kiteljesedett és ő volt az a személy, aki végig első szám, első személyben beszélt a mackója által, a többiek többször első szám második személyben beszéltek a mackójukkal.

IV találkozó: Alakítsunk együttest!- Drámaterápiás foglalkozás

Résztvevők: Öt személy: E, M, D, É, I

Foglalkoztatás célja: interakciók fejlesztése, csoporttagok képzeleterejének fejlesztése

Alkalmazott módszerek:

1. Beszélgetés a híresség érzéséről a következő kérdés alapján: szeretnétek-e híresek lenni, majd a kérdés magyarázatadása az előző kérdés alapján.
2. Egy együttes alkotása lépésről-lépésre: hangszerek válogatása, közös szimbólum kitalálása, annak a dalnak kiválasztása, amit előad az együttes, majd a saját stílusukra alakítása.
3. Próbák és fellépés eljátszása
4. Foglalkozáson belüli élmények elmesélése.

A foglalkozás menete:Amiután körbe ültünk első kérdésemet fel is tettem mégpedig azt, hogy kik szeretnének híresek lenni. A csoportból egy személyen kívül mindenki azt válaszolta, hogy ők szeretnének sztárok lenni. Mindenki a kedvenc sztárját mondta, hogy szeretne ahhoz a személyhez hasonlítani. Az a csoporttag ki nem akart híres lenni azzal indokolta, hogy „én nem vagyok az a típus.” A következőkben ez a csoporttag nem hagyta a csoporttagokat beszélni, szólt közbe és nem akart körbe ülni. Én megkértem szépen, hogy üljön le, de nem akart, ezután pedig arra akkor, hogy nem muszály leülni ,csak álljon be egy szék helyére, hogy lássuk mindannyian. A csoporttagokat is zavarta, ezért megkértem, hogy menjen ki a teremből és amikor van kedve visszajöhet. Ezek után közöltem, hogy egy zenei együttest fogunk alakítani. A csoport azt szerette volna, hogy én is az együttes tagja legyek, így elvállaltam én is. Első lépések voltak a következők: Megkértem, hogy keressenek hangszereket az egyesület területén amivel gondolnák, hogy tudjanak játszani, de én még vittem saját készítésű hangszert is. Hoztak még egy szájharmonikát és egy dobot. A következőkben megbeszéltük, hogy egy együttest alkotva kellene kapjunk egy olyan dolgot mi szimbolizálna minket, mint együttest. Az egyik kliensnek eszébe jutott, hogy ők sok brossot készítenek. Hosszas beszélgetés után azt beszéltük, hogy mindenki olyan brossot választ, ami tetszik, de mindenki a bal felére tette. Azután az együttes nevét kellett kitalálunk, végül az Orgona Együttes maradt. A dal kiválasztását úgy megoldottuk, hogy mindenki elmondta a kedvenc dalát. Az egyik csoporttag aznap nagyon szomorú volt, ezért megkérdeztem tőle melyik dal az, ami felvidítaná. A „*Már minálunk babám*” című népdalt mondta. A csoporttagok rávágták, hogy akkor énekeljük azt, hogy kicsit legyen jobb kedve annak a személynek. Eljött a várva várt pillanat, amit vártak, hogy végre próbáljuk el a dalt elénekelni a saját stílusunkban. Egyszer elpróbáltuk és azután pedig felvettük telefonra a saját szerzeményünket. Ez volt a cd helyet. Ezek után jött a plakátkészítés és mindenki belerajzolhatta a saját elképzelését. Ezután következett, hogy ki hogyan érezte magát azon a foglalkozáson és milyen volt nekik egy

együttesben énekelni. Végezetül a földre tettük a plakátot és körbetáncoltuk és elénekeltek a dalunkat és a végén megtapsoltuk egymást.

Összegzés, önreflexió: A csoporttagoknak egytől egyik tetszett a foglalkozás. Mindannyian azt mondták, hogy nagyon szeretnék, hogy valójában is egy együttest alkotnánk és mehetnénk koncertezni.

Nekem is, mint csoportfoglalkoztató, nagyon tetszett ez az ülés, mert jól esett együtt énekelni a csoporttal. Nehézség volt számomra mikor ki kellett küldenem a klienset, de nem tehettem egyebet, mert zavarta a foglalkozást, sajnos végül nem jött vissza a foglalkozásra, amit sajnáltam. Nagyon örültem, hogy láttam a csoport többi tagján, hogy nagyon beleélte magát a foglalkozásba és nagyon együttműködőek voltak velem.

V. találkozó: Testkép másként- Táncterápiás foglalkoztatás

Résztvevők: Öt személy: E, M, D, É, I

Foglalkoztatás célja: csoporttagok kreativitásának fejlesztése, interakciók fejlesztése

Alkalmazott módszerek:

1. Mindenki tánccal fejezze ki azt, hogy hogyan érezi magát abban a pillanatban. Mindenki külön-külön a kör közepére áll és eltáncolja, ahogy abban a pillanatban érzi magát. A többieknek pedig ki kell találniuk, hogy érzi magát az a személy. (Augusto B. 2005)
2. Önfeledtség tánca árnyjátékokkal: A feladat az, hogy képzeljék el magukat egy kastélyban, ahol egy bálban szabadon táncoltak. Ehhez a foglalkozáshoz szükséges egy éjjeli lámpa és egy besötétített szoba, ami által kihozhatóak a csoporttagok árnyékai. Utána megbeszéljük a foglalkozásról szóló élményeiket.
3. Különböző néptáncok bemutatása internet segítségével (csárdás, polka, zorba). Ezután megbeszélésre kerül a sor a látott táncokról, hogy hogy tetszenek nekik a táncok, és hogyan képzelik el az adott kultúrát.
4. Meseolvasás: Szenté Éva: *Az én kis hercegem* című meséjének elolvasása és utána megbeszélése. (V. melléklet)

A foglalkozás menete: Az első foglalkozást mindannyian nagyon élvezték. Alig várták, hogy ők következzenek. Mindenki pozitív érzést osztott meg velünk és nagyon kíváncsiak voltak egymásra és jókedvűen találgatták egymás érzéseit. Amiután kitalálták az érzéseit annak a személynek, utána csoporttag is beszélt, hogy hogyan van. Legtöbben várták a hétvégét, mert mentek Bogártelkére az egyesülettel foglalkozásokra. A következő foglalkozásnál mosolyogtak mikor elmondtam az instrukciót és betettem két dalt, amire elkezdtünk táncolni azután még közben egyikük mondta „ Én egy csoki várban tudom elképzelni ezt a bált.” Egyik csoporttag nem akart résztvenni a foglalkozáson, de azt mondta, hogy bent marad és hallgatja a zenét velünk. Ezután jött a megbeszélés, ahol pozitív kicsengésű vélemények hangzottak el. Tetszett nagyon a zene a női csoporttagoknak. Az egyik csoporttag elmesélte, hogy ő otthon is szokott táncolni és nagyon szeretne táncosmó lenni. Nagyon tetszett neki, hogy nem voltak megadva a lépések, hanem improvizálni lehetett. Pár kérdést feltettem nekik a tánccal kapcsolatban: Két dal közül melyik tetszett jobban? Szeretnek-e táncolni? Épp milyen zenére szoktak táncolni? Az a személy, aki azt mondta, hogy nem akar táncolni azt válaszolta, hogy ő a perui zenét kedveli és nem szeret táncolni. A többiek a könnyű és a mulatós zene kedvelői és otthon szeretnek táncolni vagy nagyon várják mindig az egyesületnél megtartott születésnapokat, mert együtt tudnak szórakozni és táncolni. A meseolvasásnál mindenki nagyon figyelmesen hallgatta végig a mesét és nagyon interaktív beszélgetés következett. A mese mindenkinek mást tükrözött. Egyik személynek a szerelemről és az állatokról szólt. Egy másik személynek pedig az maradt meg a legjobban, amikor a kislányt megvigasztalta Toti. Azután elmondta, hogy ő leszeretné rajzolni ezt a mesét.

Összegzés, önreflexió: Ezen a foglalkozáson is megkértek, hogy vegyek részt én is velük és nagyon jó volt résztvenni a foglalkozásokon. Így megtapasztalhattam magamon is, hogy a foglalkozás milyen érzéseket váltott ki. Úgy gondolom, hogy azért voltak ezek a foglalkozások jól sikerültek, mert együtt végeztük a tevékenységeket. Megfigyeltem tánc

közben, hogy páran utánozták a mozdulataimat és utána pedig az én mozdulataimat megegyediesítették. Nagyon érdekes volt látni. Az árnyékaikat az elején figyelték azután belemélyültek a táncba, és még kértek egy másik dalt, hogy táncolhassanak. Én beleegyeztem, mert sajnos nem tudtam megtartani a harmadik foglalkozást, hiszen nem volt internet kapcsolatom, ezért tanulság volt számomra, hogy a következőkben le fogom tölteni a videókat. Fejtörés volt számomra, hogy az egyik csoporttagnak nem tetszett a foglalkozás és próbáltam olyan megoldást kitalálni, ami jót tett neki és a csoportot se zavarta, ezért beszéltem meg vele, hogy akkor maradjon velünk, hallgassa a zenét.

VI. találkozó: Lezáró csoportfoglalkozás

Résztvevők: Hat személy: E, M, D, É, I és egy látássérült kliens ki nagyon ritkán jár az egyesülethez.

Foglalkoztatás célja:a foglalkoztatás lezárása

Alkalmazott módszerek:

1. Görög néptánc bemutatása internet segítségével. Ezek után megbeszélésre kerül sor a látott táncról, hogy hogy tetszik nekik ez a stílus és hogyan képzelik el az adott kultúrát. Utána pedig kipróbáltuk.
2. Észrevételeik bemutatása a foglalkozásokról és összefoglaló beszélgetés

A foglalkozás menete: Ezt a találkozót úgy kezdtem, hogy elmondtam nekik, hogy ez az utolsó találkozásunk. A csoporttagok sajnálták, hogy véget érnek a foglalkozások. Azután a csoportszabályokat mondtam el újra, mert egy olyan kliens jött a foglalkozásra, ki még nem vett részt a foglalkoztatáson, mert soha nem volt még az egyesületnél. Ő beleegyezett a szabályokba. Ő egy látássérült személy. Ezt a foglalkozást úgy kezdtem, hogy meghívtam őket egy utazásra. Egy más kultúrába csöppentünk. Megnéztünk egy görög táncot és utána egy indián táncsal búcsúztunk el egymástól, de előtte összefoglaltuk, amiket eddig csináltunk a foglalkozásokon. Ezután az internetről szemléltettem nekik a zorbát. Ezt a görög táncot nagyon élvezték. Az egyik csoporttag mondta míg néztük a táncot, hogy ez mennyire könnyű tánc és a látássérült személy élvezte

a ritmust. Amiután megnéztük jött a látottak megbeszélése. Az egyik csoporttag, aki az előző találkozókön is passzív volt, kijelentette, hogy nem tetszik neki ez a zene és a táncfajta. Egy másik csoporttag kijelentette, hogy mennyire jókedvű népek látja a tánc alapján őket. Egy másik személy azt mondta, hogy az tetszik neki minden néptáncban, hogy látja a táncot járó közösség mennyire összetartó és ez annyira tetszik neki. A csoporttag még mondta, hogy szerintem nagyon szép ahogyan összedolgoznak ebben a néptáncban. Ezt követően jött a tánc kipróbálása. Nagyon tetszett nekik. Figyelmesek voltak nagyon a látássérült klienssel. Ő adta a ritmust mindig. Aki mondta, hogy milyen egyszerűek a lépések, azt mondta mikor kipróbáltuk a táncot, hogy végülis nem is olyan könnyű ez a tánc. Ez a foglalkozásrész tíz percet vett igénybe, ami pontosabban azt jelenti, hogy háromszor próbáltuk el a táncot. A későbbiekben megbeszéltük az élményeiket a táncról. Azzal a kérdéssel fordultam hozzájuk, hogy milyen érzés volt számukra egy másik kultúrába bújni? Az egyik csoporttag azt mondta, hogy nagyon jó érzés volt neki, mert szereti a gyors, ritmusos zenét, amire lehet ugrálni és tapsolni is. A csoporttagoknak nagyjából tetszett a görög tánc. Voltak, akik azt mondták, hogy még nem láttak ilyen jellegű táncot és szeretnének még néptáncokat tanulni. Egy másik személy azt mondta, hogy hasonlít szerintem a lambára. A foglalkozás közben az egyik csoporttagot megsíratta az a csoporttag, akit említettem a fenti részben azzal, hogy beleszólt mindig a beszélgetésébe valamit. Én emlékeztettem arra a csoportszabályra, hogy nem szólunk egymás szavába. Erre azt mondta, hogy emlékszik és magyarázkodott, azután engedte, hogy elmondja végig az a személy a mondandóját. A találkozók összefoglalása következett. Megkértem őket mondják el annak személynek, aki csak erre a foglalkozásra jött, hogy milyen foglalkozásaink voltak. Úgy kezdték el, hogy sajnálták, hogy kimaradt az a személy, mert nagyon érdekesnek tartották ezt a foglalkozást. Az a személy, aki megzavarta a beszélgetést, kijelentette, hogy nem tetszettek neki a foglalkozások. Azután a témák felsorolása következett, mindegyik foglalkozás témáját elmondták és az alkalmazott módszereket is az adott találkozókön. Elmondták, hogy számukra nagyon tanulságos volt., pontosabban tanultak a meséből és megtanulták zorbát. Egy másik

csoporttag azt mondta, hogy ezekből a foglalkozásokból megismerte jobban önmagát és a csoporttagokat is. Örült, hogy engem is jobban megismert. A legvégén pedig körbe álltunk és elkezdünk táncolni egy perzsa zenére. Ez volt a búcsútáncunk. Odamentem egyenként személyesen mindenkihez és megöleltem és megköszöntem a munkáját. Ezt azért tartottam fontosnak, mert személyesebb volt így ez az elköszönési mód és így tudatosítottam bennük, hogy tényleg vége a csoportfoglalkozásoknak és nagyon ügyesek voltak végig.

Összegzés, önreflexió: Nagyon jó érzéssel töltött el tánc közben, hogy mennyire figyelnek és vigyáznak egymásra. Nagyon jó visszajelzés volt számomra, hogy mindegyik foglalkozást sorrendbe elmondtak és emlékeztek minden alkalmazott módszerre. Nagyon sajnálták, hogy már vége van a művészetterápiás foglalkozásoknak. Nagyon jól éreztem magam ezen a találkozón. Megpróbáltam kezelni azt a konfliktust a két csoporttaggal. Hamar megbeszéltük, szerencsére. A foglalkozások után felmentem az egyesülethez és találkoztam a csoporttagokkal és átadtak nekem egy képeslapot, amit ők készítettek nekem, amiben megköszönték, hogy foglalkoztam velük.

Konkluziók, a kutatási kérdések megválaszolása:

A művészetterápiából hozott elemekből való foglalkozásomat sikeresnek tartom, mert úgy vélem, minden csoporttagra serkentően hatottak a foglalkozások. Minden egyénnek nőtt a kreativitása és művészeti ismerete. Mindenki megismerhette magát és csoporttársát még jobban, hogy mennyi mindenre képes. Minden egyes foglalkozáson előre léptek az önkifejezésben. Az utolsó találkozón ők is elmondták, hogy megismerhették jobban önmagukat és a csoport többi tagját is. Minden egyes találkozót úgy is terveztem meg, hogy legyen megbeszélés rész is, ami a csoportfoglalkozások megszervezésének a szabályai között is megtalálható. Ezzel fejleszthettem a kommunikációjukat is. Sokszor a találkozó témáját annyira egyszerűen és szépen megfogalmazták. Nagyon jól együtt tudtunk működni a csoporttal, azért mert nagyon hamar megkaptam a csoporttal a közös hangot és a foglalkozások témája is olyan volt, amit szerettek és érdekesnek találtak. Mivel fogyatékkal

élők, verbálisan néha nehézkesen fejezték ki érzéseiket és gondolataikat, de a művészeti tevékenységek segítettek a belső tartalmak megjelenítésében és kifejezésében.

Az I. melléklet alatt hat táblázat található, ami személyekre van bontva. Minden találkozó kiértékelését tükrözik és a belőlük származó információk feldolgozását poszt-tesztként használom fel. A következőkben személyekre bontom és elemzem a táblázatokat:

E. az egyike azoknak a személyeknek, aki mindig egyszeri elmondás után megértette az instrukciókat. Figyelmes volt és gyorsan végezte a feladatokat. Ő volt az a személy, ki négy találkozáson magabiztosan és örömmel végezte a feladatokat. Egyszeri eset volt, hogy megerősítésre várt. Meg is kérdeztem, hogy mi a baj. Az ő válasza volt, hogy egy ilyen napja van. Három találkozáson lelkesedett, mert nagyon tetszett neki a téma és játékos is volt. A negyedik találkozáson az egyik foglalkozást ő akarta kezdeni. M. is egy aktív tagja volt a csoportnak. Mindig megértette egyszeri elmondással az instrukciókat és mindig gyorsan nekifogott és figyelt minden egyes találkozáson. Az első találkozáson volt tétova, mert nem értette a foglalkozás menetét, máskor magabiztosan és örömmel kísérte a találkozókat.

L. az a személy, aki csak négy találkozáson vett részt. Az első találkozáson ő volt az akinek négyszer el kellett mondani az instrukciókat. Azután már egyszeri magyarázatra is megértette. Ő volt az a személy, aki a második találkozáson a cselló játéknál elkérzékenyült, elkezdett könnyezni. A fenebbi elemzésében is írtam, hogy nagyon jó zenei érzéke van. A zene lerajzolásánál ő nem festett, csak írt. Rá tudtam venni, hogy fessen pár ecsetvonással.

D.-n láttam a legjobban, hogy nagyon élvezi a találkozókat. Mindegyik foglalkozáson megértette egyszerre az instrukciókat és figyelt. Egy találkozáson volt, hogy ide-oda nézegett. Aztán felvidította a csoport, mert a kedvenc dalát énekelte az Orgona együttes.

I.-nek többször kellett elmondani az instrukciókat, mert a magyart nem érti meg sokszor egyszeri elmondás után. A második találkozáson volt a legaktívabb személy, mert nagyon szereti a zenét. A negyedik találkozáson ki

kellett küldenem, mert zavarta a csoportot. Az ötödik találkozón ült és hallgatta a zenét, de nem táncolt velünk.

É. a leggyengébb képességű a csoportból. Mindig csendben volt, vagy csak szavakat mondott közben a találkozókon. A második találkozón, míg a csellista játszott, csendben volt, a végén pedig megtapsolta és mondta, hogy „bravó”.

Azért tartom sikeresnek a munkám, mert mindenkin látok egy picit fejlődést. Ezeket a foglalkozásokat évekig kellene folytatni, hogy lássunk nagyobb fejlődést. Dilemma volt számomra, hogy a végén megajándékozzam-e őket egy-egy picit, A6-os méretű Picasso kép reprodukcióval. Nagyon sokat gondolkodtam ezen, mert valakiknek érték lett volna és más számára pedig csak egy papír, amit elhagyott volna. Nagyon érdekes élmény volt számomra a végén, mikor megajándékoztak egy képeslappal, amit ők készítettek számomra.

Saját szakmai fejlődésem szempontjából jó volt látni, hogy az elméletben elolvasott művészetterápiás hatás valóban működik: feloldja a kommunikációt, az érzéseket.

A csoportmechanizmusok megtapasztalása is tanulságos volt: időnként egyedül kellett megoldanom konfliktusokat, beindítanom vagy leállítanom a beszélgetést.

Azt tapasztaltam meg, hogy ahhoz, hogy valóban művészetterápiaként működjenek ezek a foglalkozások még nagyon sok art-terápiás ismeretre és tapasztalatra lenne szükségem.

Bibliográfia

1. Albert-Lőrincz Enikő (2004): *A csoportokkal való szociális munka módszertani kérdései*, Scentia Kiadó, Kolozsvár
2. Augusto Boal(2005), *Jocuri pentru actori și non-actori*, Teatru oprimaților în practică, Concept Egyesület,
3. Balog Miklosné szerkt. (2001), *A szociális segítő nyitánya*. Labora Szociális Szolgáltató, Tanácsadó és Oktatási Iroda, Budapest
4. Bärnkopf Zsolt(2009): *Az érzelmektől a kommunikációig, A harmonikus szellemi működés gyakorlati kézikönyve*, Flaccus Kiadó, Budapest
5. Berszán Lídia (2008) *A fogyatékos személyek társadalmi integrációja*, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár
6. Cathy A. Malchiodi szerk. (2003): *Handbook of art therapy*, The Guilford Press, New York, London
7. Farkas Vera(2009) *A gyógyító alkotás, Képzőművészet-terápia mindenkinek*, Geobook Hungary Kiadó, Szentendre
8. Feuer Mária (2000): *A gyerekek fejlődéslélektana*, Akadémiai kiadó, 2000
9. Florian S. Steinke (n.é): *Művészetterápia értelmi sérültekkel*, Mesteri dolgozat,http://www.kultradio.eu/wpcontent/uploads/2012/11/Skript_Kunsttherapie.pdf, letöltve, 2014.április.28
10. Fonyó I., Pajor A. (szerk.) (2000), *Fejezetek a konzultáció pszichológiájának témaköréből*, egyetemijegyzet, Budapest, ELTE, Bárczi G. Gyógypedagógiai Kar
11. Gabnai Katalin (2001) *Drámajátékok, Bevezetés a pszichodrárában*, Helikon kiadó

12. Gary E. May and Martha B. Raske (2008): *Ending disability discrimination*, Strategies for Social Workers
13. Játékgyűjtemény, 2006, <http://www.retter.hu/gyujtemeny.html>, letöltve: 2014-04-29)
14. Joseph J. Moreno (2007): *Belső zenéd dallama*, Zeneterápia és pszichodráma, magyar nyelvű kiadás, L' Harmattan
15. Mirela, Dan (2005): *Introducere în terapia ocupațională*, Universitatea din Oradea
16. Nyitrai Imre (2007): *Kézikönyv az értelmi fogyatékos, autista emberek foglalkoztatásához*, Dolgozatok az Aktív műhelyek, Kézenfogva Alapítvány, Budapest
17. O'Kelly, J. & Magee, W.L. (2013)a. *The complementary role of music therapy in the detection of awareness in disorders of consciousness: an audit of concurrent SMART and MATADOC assessments*, Neuropsychological Rehabilitation
18. Páll Orsolya Emese, Kiss Tibor Cece (2011): *Az integrált kifejezés-és táncterápiáról (IKT)*, Prológus néhány pillanatkép a XXV. Családtérapiás Vándorgyűlésen tartott workshopról, letöltve: 2014-06-16 http://www.tanctherapia.com/hun/vidcikk/IKT-csaladter_hirmondoba.pdf
19. Polcz Alaine (2009): *Dinamikus játékdiasztika és játéktérápia, a bábjáték mint diasztikai és terápiai módszer, a világjáték*, Animula Kiadó, Budapest
20. Rubin, Aron Judith (2009): *Art terapie: Teorie și practică*, Editura trei, București
21. Soós Zsolt (2005): *A szociális munka alapjai*, Bt. Kiadó, Pécs
22. Tiszai Luca (2013): „*Legyen a zene tényleg mindenkié*” Nádizium- egy halmozottan sérültekből álló zenekar születése”, in. Gyógypedagógiai

Szemle, letöltve : 2014-06-15

http://prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=44&jaid=635

23. Vikár, A. (2006) *Egyén a csoportban, csoport az egyénben*, PhD értekezés. Debrecen
24. Zsolnai Anikó(1994): *A szociális készségek fejlesztésének lehetőségei*. in. *Magyar Pedagógia*, 94. évf. 3-4 szám 293-302, letöltve: 2014. június 13, http://www.magyarpedagogia.hu/document/Zsolnai_MP9434.pdf ,

Mellékletek

I. melléklet

E.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1.	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos	1 Komoly
2	-	-	-	-	-
3	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos	2. Játékos
4	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos és 4. Örül	2. Játékos és 6. Lelkesedő
5	1- Egyszer	1- Figyel és érdekli a téma	1. Gyorsan	3. Magabiztos és 4. Örül	2. Játékos és 6. Lelkesedő
6	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	1.Megerősítésre vár és 4. Örül	4. Vállalkozó és 6.Lelkesedő

M.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1	1. Egyszer	1. Figyel	1. Gyorsan	2. Tétova	1. Komoly
2	1. Egyszer	1.Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos	2. Játékos
3	1. Egyszer	1.Figyel	1. Gyorsan	4. Örül	2. Játékos
4	1. Egyszer	1.Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos és 4.Örül	2. Játékos és 6. Lelkesedő
5	1.Egyszer	1. Figyel	1. Gyorsan és érdekli a téma	3. Magabiztos és 4.Örül	4. Vállalkozó és 6. Lelkesedő
6	1. Egyszer	1. Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos és 4.Örül	2. Játékos és 6. Lelkesedő

*Nyitrai Imre (2007) Kézikönyv az értelmi fogyatékos, autista emberek foglalkoztatásához, Dolgozók az Aktív műhelyek című könyv alapján készítettem a felmérőlapot

L.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1	2.Többször	2.Ide-oda nézeget	2.Lassan	1.Megerősítésre vár	7.Bizonytalan
2	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan/ ír	1.Megerősítésre vár	1.Komoly
3	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	1.Megerősítésre vár	2. Játékos
4	1- Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	3. Magabiztos	2. Játékos
5	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-

D.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1	1. Egyszer	1.Figyel	1. Gyorsan	4.Örül	2. Komoly
2	1. Egyszer	1. Figyel	1. Gyorsan	1.Megerősítésre vár	4. Vállalkozó
3	1.Egyszer	1- Figyel	1. Gyorsan	3.Magabiztos	2. Játékos
4	1. Egyszer	1.Ide-oda nézeget/ nincs lélekben a találkozón	2. Lassan	2.Tétova	1.Komoly
5	1.Egyszer	1.Figyel	1.Gyorsan	1.Megerősítésre vár és 4. Örül	4. Vállalkozó és 6. Lelkesedő
6	1.Egyszer	1.Figyel	1.Gyorsan	3.Magabiztos	4. Vállalkozó és 6. Lelkesedő

I.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1	2.Többször	2.Ide-oda nézeget és 3.Kérdez	3.Vontatottan	1.Megerősítésre vár és 2.Tétova	7.Bizonytalan
2	2.Többször	1- Figyel	1. Gyorsan	1.Megerősítésre vár	2. Játékos és 4..Vállalkozó
3	-	-	-	-	-
4	Kikültem a csoport foglalkozásról.	-	-	-	-
5	1.Egyszer, de nem vet részt a foglalkozásokon	-	-	-	-
6	1.Egyszer	1.Figyel	1. Gyorsan	1.Megerősítésre vár	1.Komoly

É.	Instrukciók megértése	Különleges megnyilvánulások	Hogy fog neki a megoldásnak	Feladatkezdés-feladatvégzés	Munkához való attitűdje
1	2.Többször	2 Ide-oda nézeget	2. Gyorsan	Megerősítésre vár	6.Lelkesedő
2	2.Többször	2 Ide-oda nézeget	2. Gyorsan	Megerősítésre vár	6.Lelkesedő
3	2.Többször	2 Ide-oda nézeget	2. Gyorsan	Megerősítésre vár	6.Lelkesedő
4	2.Többször	2 Ide-oda nézeget	2. Gyorsan	Megerősítésre vár	6.Lelkesedő
5	Mással foglalkozott közben	-	-	-	-
6	2.Többször	2.Ide-oda nézeget	2.Lassan	4.Örül	2.Játékos

--	--	--

A válaszadás önkéntes

II. melléklet

Kérdőív

- 1) Intézmény neve:.....
- 2) Hány kliense van az intézménynek?.....
- 3) Hány csoport van az intézményben?.....
- 4) Milyen sérültségi típusok vannak?
 - a) Mozgás
 - b) Értelmi
 - c) Érzékszervi (gyengénlátó/ vak; nagyothalló/ siket)
 - d) Halmazott
 - e) Egyéb, és pedig.....

- 5) Milyen módszereket használnak fel a kliensek fejlesztésében?

.....

.....

.....

.....

- 6) Melyik foglalkozásért lelkesednek?

.....

.....

.....

.....

- 7) Hogyan látja, mennyire fejlődtek zeneterápián/táncterápián belül ?

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

8) Hogyan látja, mennyire tartja fent a zeneterápia/ táncterápia a csoportnak a szintjét?

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

9) Ön hogy látja, hogy melyik módszer segítségével fejlődtek a kommunikációs és szociális készségek?

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

10) Egy-két példát felsorolna miben látja a változást a csoportban.

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

11) Szociális készségek a csoportban:

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12) Az Ön megállapítása szerint mennyire függ össze a klienseknek a sérültsége az életkorukkal ?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

13) Hogyan viszonyulnak a kliensek foglalkoztatójukhoz?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

14) Mennyire értik meg a kliensek a feladatokat/ helyzeteket?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

15) Mitől félnek a csoportban?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

16) Hogyan viszonyulnak egymáshoz a csoportban?

.....

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

17) Hogyan viszonyulnak az idegenekhez, akik az intézménybe mennek?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

18) Hogyan viszonyulnak más gyermekcsoportokhoz?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

19) A családon belül hogyan kommunikálnak?

.....

.....

.....

.....

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

20) Mennyire tudnak kommunikálni?

- a) Szavakban
- b) Tőmondatokban
- c) Jól kommunikál

Leggyengébb képességű	Legjobb képességű

21) Megjegyzés.....
.....
.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY
VÁLASZOLT KÉRDÉSEINKRE!**

III. melléklet

SORSZÁM

--	--	--	--

A választás önkéntes

KÉRDŐÍV¹

a fogyatékkal élő fiatal felnőttek 2014

A kérdés dátuma:.....

A válaszadó személy adatai:
Neme: N / F, **Életkora:**...., **Nemzetisége**.....

Település neve:....., **Település típus:**

Megye:.....

A kérdezőbiztos neve:.....**Kódolta:**.....

1. Neme:

1. fiú

2. lány
2. Születési éve: ...
3. Óvoda, iskola, foglalkoztató központ neve ahová jelenleg jár :
4. A sérültség típusa:
 - mozgás
 - értelmi
 - érzékszervi: (gyengénlátó/ vak, nagyothalló,/siket)
 - halmazott
 - egyéb, és pedig:.....
5. Sérültségi fokozata (grad de handicap):

6. Sérültség **típusa:**

.....

7. **Állapota** a fogyatékoság megállapítása óta:

1. javul
2. változatlan
3. romlik

8. Tudnak róla az ott dolgozók, hogy milyen oktatási formában vett részt.....

Oktatási forma: normál, integrált, speciális

Óvoda:

Iskola:

Egyéb:

9. Jelenleg jár-e **szakorvoshoz** a kliens?

10. Jelenleg **gyógyszeres kezelést** kap-e a kliens?

IGEN

NEM

Segített-e?

12. Részesül-e a kliens **fejlesztésben** jelenleg?

IGEN

NEM

Milyen foglalkozások?

Miért?

Milyen gyakorisággal?

Segít-e?

13. Milyen fejlesztésben részesült a kliens, amielőtt a foglalkoztató központba került? (pld. beszédjavítás, gyógytorna, gyógypedagógiai foglalk.)

IGEN

NEM

Milyen foglalkozások?

Mennyi idejig?

Segített-e?

14. Milyen a családi környezete, kikkel lakik együtt?.....

15. Hányan vannak a családban?

16. Van testvére?

- a. Egyke
- b. Van egy testvére
- c. Van két testvére
- d. Van több testvére :.....

17. Ez a 7 fokú létra a Romániában élő emberek jövedelmi helyzetét jelképezi. A 7. fokon azok vannak, akik a **leggazdagabbak**, az 1. fokon pedig a **legszegényebbek**. Hol helyezné el a klienst ezen a létrán családja jelenlegi anyagi helyzete alapján?

LEGGAZDAGABBAK

LEGSZEGÉNYEBBEK

Jelenleg	7	6	5	4	3	2	1	0-X-
----------	---	---	---	---	---	---	---	------

18. Milyen **ellátási formákban** részesül?

	IGEN (1)	NEM (2)
ELLÁTÁSI FORMA		
FOGYATÉKOSOKNAK SZÓLÓ ELLÁTÁSOK		
1. Fizetés, mint személyi assziszt. (asistent personal)		
2. Emeltszintű gyermekpénz (alocatie dubla)		
3. Közlekedési támogatás - autóbuszbérlet		
4. Közlekedési támogatás - ingyenes vasúti jegy		
5. Gépkocsi szerzési támogatás		
6. Kezelési, üdülési támogatás		
7. Ingyenes telefon-impulzusok		
8. egyéb, éspedig		
TERMÉSZETBENI ELLÁTÁSOK		
9. Ingyenes gyógyszer		
10. ortopéd cipő, ortézis, egyéb segédeszköz		
11. Szociális segély(élelem, ruha-csomag)		
12. Kapott valamit, de nem tudja pontosan, hogy mit		
Összesen:		

19. Az ott dolgozók szerint milyen **támogatásra, szolgáltatásra** lenne szükség ezeken kívül a kliensnek?

.....

20. Az ott dolgozók szerint hány százalék **esélyt** lát arra, hogy a kliens?

- **szakmát** tanuljon %
- **munkahelyet** találjon %
- **önállóan lakjon** és ellássa magát %
- **társra** találjon %

21. Hányast adna 1-től 10-ig arra, hogyan az alábbiak a klienshez viszonyulnak, ahogy a problémáit kezelik?

(1-es a legkisebb jegy, 10-es a legnagyobb jegy)

- **szülő/-k**
- **testvér**
- **nagyszülők**
- **tágabb rokonság**
- **családi barátok**

22. Hányast adna 1-től 10-ig arra, hogyan az alábbiak a fogyatékos személyekhez viszonyulnak, ahogy a problémáikhoz viszonyulnak?

(1-es a legkisebb jegy, 10-es a legnagyobb jegy)

- **közvélemény** (pld. az utcai járókelők)
- **kórházi személyzet**
- **egyház**
- **sajtó** (újság, TV, rádió)
- **a fogyatékosokért felelős Minisztérium**

22. A foglalkoztató központban

Kereszt-név	A csoportban való szerepe	Erősség e, amiben jó: 1. 2.	Gyenge oldalai, ami nehezen megy: 1. 2.	Mennyire tudja kifejezni magát a csoportban?	Milyen nyelveken beszél?	végez-e valamilyen munkát? 1? igen 2? nem
1. Kliens						
2. Szociális munkás						

**KÖSZÖNJÜK, HOGY
VÁLASZOLT
KÉRDÉSEINKRE!**